

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Reakcja karna na nieosądzoną wielość przestępstw tego samego sprawcy (wstępne uwagi ilustracyjne)

prof. dr hab. Łukasz Pohl
dr Konrad Burdziak
Paulina Banaszak-Grzechowiak

Prawo karne i kryminologia

Warszawa 2022

Spis treści

Wprowadzenie	5
Niemcy	7
Austria	11
Szwajcaria	13
Francja	15
Finlandia	17
Szwecja	21
Hiszpania	25

Wprowadzenie

W niniejszym opracowaniu przedstawiono zwięzłą informację na temat tego, jak w systemach prawa karnego wybranych innych państw ujęto instytucję, którą w polskim prawie karnym określa się mianem zbiegu przestępstw¹. Szczególną uwagę skupiono przy tym na przyjętych w tych systemach modelach reakcji karnej na wskazaną wielość przestępstw. Sprecyzować należy także od razu, że poniższa analiza zorientowana jest na zilustrowanie wskazanych kwestii wyłącznie w odniesieniu do wieloczynowej postaci rzeczzonego zbiegu, a więc do takiej jego odmiany, którą znamionuje leżąca u jego podstaw taka wielość zachowań tego samego sprawcy, która w procesie prawnokarnej ewaluacji przedstawia się jako mnogość czynów zabronionych pod groźbą kary kryminalnej. Tym samym poza zakresem rozważań pozostawiono sytuację jednoczynowego zbiegu przestępstw, a więc sytuację – przypomnijmy – możliwą do wystąpienia jedynie na gruncie tzw. teorii wielości przestępstw, zakładającej możliwość popełnienia wielu czynów zabronionych jednym zachowaniem się tego samego podmiotu, a więc teorii, której – jak wiadomo – nie przyjęto w obecnie obowiązującym w Polsce Kodeksie karnym z 1997 r.²

¹ Na temat teorii wielości przestępstw wypowiediano się w wielu opracowaniach – zob. w szczególności: W. Wolter, *Kumulatywny zbieg przepisów ustawy*, Warszawa 1960; M. Tarnawski, *Zagadnienia jedności i wielości przestępstw*, Poznań 1977; P. Kardas, *Zbieg przepisów ustawy w prawie karnym. Analiza teoretyczna*, Warszawa 2011; Ł. Pohl, *O rezerwę wobec teorii jedności przestępstwa*, [w:] M. Bojarski, J. Brzezińska, K. Łucarz (red.), *Problemy współczesnego prawa karnego i polityki kryminalnej. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Sienkiewicz*, Wrocław 2015, s. 313 i n. Dopowiedzmy także, że w ostatniej z wymienionych prac – po przeprowadzeniu krytycznej analizy teorii jedności przestępstwa – postulowano wprowadzenie teorii wielości przestępstw do polskiego k.k.

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2345 ze zm.), dalej także: k.k.

Niemcy

Przepisy regulujące kwestię kary łącznej w niemieckim kodeksie karnym (Strafgesetzbuch – StGB)³ zamieszczone zostały w tytule trzecim tego aktu, zatytułowanym „Wymiar kary za kilka naruszeń prawa”.

Mają one – po przekładzie ich brzmienia na język polski⁴ – następującą treść:

§ 53 [Wielość czynów]

- (1) Jeżeli sprawca popełnił kilka czynów zabronionych, o których sąd orzeka w tym samym czasie i za które orzeczonych zostało kilka kar pozbawienia wolności albo kilka kar grzywny, wymierza mu się karę łączną.
- (2) Jeżeli za poszczególne czyny wymierzone zostały kara pozbawienia wolności oraz kara grzywny (gdy zbiegają się kara pozbawienia wolności oraz kara grzywny), wymierza się karę łączną, jednakże sąd może również oddzielnie orzec grzywnę; w tych przypadkach wykonanie kary grzywny powinno zostać warunkowo zawieszone, sprawca zostaje wówczas skazany na karę łączną grzywny.
- (3) § 52 ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio⁵.

§ 54 [Ustalanie kary łącznej]

- (1) Jeżeli jedną z kar jednostkowych jest kara dożywotniego pozbawienia wolności, wówczas orzeka się karę łączną dożywotniego pozbawienia wolności. We wszystkich pozostałych przypadkach kara łączna wymierzana jest poprzez podwyższenie najwyższej orzeczonej kary, a w przypadku kar różnego rodzaju poprzez zaostrzenie do najsurowszej z kar danego rodzaju. Sąd bierze przy tym pod uwagę osobę sprawcy oraz poszczególne popełnione przez niego czyny zabronione.

³ Wszystkie teksty aktów prawnych cytowane w opracowaniu są dostępne w portalu internetowym Criminal codes – Legislationline, <http://www.legislationonline.org/documents/section/criminal-codes> (dostęp: 9 marca 2022 r.).

⁴ Wszystkie tłumaczenia w tekście pochodzą od autorów opracowania.

⁵ Zgodnie z § 52 ust. 3 niemieckiego kodeksu karnego, sąd może orzec grzywnę oprócz kary pozbawienia wolności na warunkach określonych w § 41. Przepis § 41 StGB stanowi natomiast, że jeżeli sprawca czynu wzbogacił się lub usiłował wzbogacić się tym czynem, oprócz kary pozbawienia wolności sąd może orzec wobec niego grzywnę, jeżeli jest to zasadne, biorąc pod uwagę osobiste i ekonomiczne uwarunkowania dotyczące sprawcy. W § 52 ust. 4 StGB mowa jest z kolei o tym, że dodatkowe kary, następstwa i środki, o których mowa § 11 ust. 1 pkt 8 StGB (tj. środki poprawcze, środki zabezpieczające, przepadek) muszą lub mogą zostać nałożone na sprawcę, jeżeli przewidują to lub zezwalają na to obowiązujące przepisy.

- (2) Kara łączna nie może stanowić sumy kar jednostkowych. Nie może ona przekroczyć w przypadku kary pozbawienia wolności piętnastu lat a w przypadku kary grzywny siedmiuset dwudziestu stawek dziennych.
- (3) W przypadku wymierzania kary łącznej, jeżeli wymierzono karę pozbawienia wolności i karę grzywny, wówczas przy ustalaniu sumy kar jednostkowych, jedna stawka dzienna odpowiada jednemu dniu pozbawienia wolności.

§ 55 [Późniejsze ustalanie kary łącznej]

- (1) Paragrafy 53 i 54 mają również zastosowanie, jeżeli osoba prawomocnie skazana została skazana za inne przestępstwo, które popełniła przed wydaniem poprzedniego wyroku skazującego przed wykonaniem kary, przedawnieniem lub umorzeniem postępowania. Za wcześniejsze skazanie uważa się wyrok we wcześniejszym postępowaniu, kiedy po raz ostatni można było zweryfikować leżące u jego podstaw ustalenia faktyczne.
- (2) Dodatkowe kary, konsekwencje i środki (§ 11 ust. 1 pkt 8⁶), które zostały orzeczone we wcześniejszym rozstrzygnięciu, należy utrzymać w mocy, chyba że w wyniku nowego rozstrzygnięcia staną się one bezprzedmiotowe.

W kontekście przepisów regulujących kwestię kary łącznej w niemieckim prawie karnym wspomnieć należy jeszcze o § 460 kodeksu postępowania karnego (Strafprozeßordnung – StPO). W myśl tego przepisu, jeżeli ktoś został skazany na kary na podstawie różnych prawomocnych wyroków, a przepisy o wymierzeniu kary łącznej (§ 55 StGB) nie zostały uwzględnione, wymierzone kary zostają zamienione na karę łączną na podstawie późniejszego orzeczenia.

Jak widać, w niemieckim prawie karnym interesujący nas wieloczynowy zbieg przestępstw jest sytuacją, która na gruncie prawnokarnej reakcji związana jest z obowiązkiem wymierzenia ich sprawcy kary łącznej, a więc kary bazującej na uprzednim wymierzeniu tzw. kar jednostkowych. Karę łączną mogą tu przy tym tworzyć – co do zasady – kary tego samego rodzaju, tj. same kary pozbawienia wolności oraz same kary grzywny (zob. § 53 ust. 1 StGB). Od zasady tej przewiduje się jednak wyjątek w postaci możliwości orzeczenia kary łącznej bazującej na jednostkowych karach różnorodnych (zob. § 53 ust. 2 StGB) – wówczas przyjmuje się przelicznik, że jedna stawka dzienna grzywny równa się jednemu dniowi pozbawienia wolności (zob. § 54 ust. 2 StGB); aczkolwiek uzupełnijmy, że w przypadku sytuacji wymierzenia jednostkowych kar różnego rodzaju sąd może orzec oddzielnie karę grzywny (zob. § 53 ust. 2 StGB).

⁶ Jak już wyżej wspomniano, środkami, o których mowa w § 11 ust. 1 pkt 8 StGB są środki poprawcze, środki zabezpieczające, a także przepadek.

W niemieckim kodeksie karnym – podobnie jak w polskim Kodeksie karnym – karę łączną buduje się w oparciu o różne modelowe koncepcje (teorie) kształtowania jej granic⁷. Znajdujemy bowiem w nim zarówno unormowania bazujące na koncepcji absorpcji (*poena maior absorbet minorem*), określanej często mianem koncepcji wyłączności, jak i regulacje oparte na koncepcji asperacji, nazywanej też niekiedy mianem koncepcji wyłączności obostrzonej. Zasadą jest kształtowanie granic kary łącznej wedle koncepcji asperacji. Jedynie wyjątkowo, mianowicie w sytuacji, kiedy to najsurowszą z orzeczonych kar jednostkowych jest kara dożywotniego pozbawienia wolności, stosuje się rozwiązanie wprost oparte na koncepcji absorpcji, które w tym przypadku – analogicznie zresztą jak w polskim Kodeksie karnym (zob. art. 88 k.k.) – sprowadza się do obowiązku wymierzenia kary łącznej dożywotniego pozbawienia wolności, pochłaniającej pozostałe orzeczone kary jednostkowe. W pozostałych sytuacjach stosuje się koncepcję asperacji. W niemieckim kodeksie karnym przyjęto oczywiście określoną, sprecyzowaną jej formułę, która w istocie polega na podwyższeniu najsurowszej kary jednostkowej (zob. § 54 ust. 1 StGB), podwyższeniu mającym miejsce zarówno w sytuacji jednorodnego charakteru kar jednostkowych, jak i w przypadku niejednorodnego ich charakteru. Mamy tu zatem do czynienia z odmiennym sposobem kształtowania zakresu kary łącznej aniżeli w polskim Kodeksie karnym, w którym – krótko przypomnijmy – zakres ten tworzy się w oparciu o mieszany system budowania kary łącznej, wyrażający się w wyznaczaniu progów tego zakresu za pomocą rozwiązań odnoszących się zarówno do najsurowszej kary jednostkowej, jak i sumy kar jednostkowych. Co ważne, kara łączna budowana podług koncepcji asperacji nie może według niemieckiego kodeksu karnego przyjąć wielkości równej sumie kar jednostkowych (zob. § 54 ust. 2 StGB); jak wiadomo natomiast, polska kara łączna może przyjąć taką wielkość, gdyż zasadą jest, że górną granicą możliwej do wymierzenia kary łącznej jest właśnie suma kar jednostkowych. Słowem, w niemieckim kodeksie karnym obostrzenie najsurowszej kary jednostkowej nie może osiągnąć wielkości równej sumie kar jednostkowych. Innym ograniczeniem zaostrzenia najsurowszej kary jednostkowej jest unormowanie, które formułuje górny limit kary łącznej poprzez ograniczenie, iż kara łączna nie może przekroczyć ani 15 lat – w przypadku gdy chodzi o karę łączną pozbawienia wolności, ani 720. stawek dziennych grzywny – w sytuacji, gdy mówimy o karze łącznej grzywny (zob. § 54 ust. 2 StGB). Dla porównania przypomnijmy, że w polskim Kodeksie karnym omawiane progi zawieszono na innych poziomach, mianowicie w przypadku kary łącznej pozbawienia wolności na poziomie 20 lat, a w przypadku kary łącznej grzywny na poziomie 810. stawek dziennych grzywny; wskażmy, że według rządowego projektu zmian Kodeksu karnego (wykaz prac legislacyjnych Rady Ministrów numer UD281) górny próg kary łącznej pozbawienia wolności ma się zmienić na 30 lat. Warto odnotować, że według niemieckiego kodeksu karnego orzeka się karę łączną także wówczas, gdy osoba prawomocnie

⁷ Na temat tego rodzaju koncepcji zob. choćby Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2019, s. 275 i n.

skazana została skazana za inne przestępstwo, które popełniła przed wydaniem poprzedniego wyroku skazującego przed wykonaniem kary, przedawnieniem lub umorzeniem postępowania (zob. § 55 ust. 1 StGB), co jest swoistym odpowiednikiem polskiego wyroku łącznego realizowanego na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego.

Austria

W austriackim prawie karnym kwestie dotyczące wymiaru kary łącznej uregulowane zostały w § 28 kodeksu karnego (Strafgesetzbuch – StGB). Przepis ten zamieszczony został w rozdziale trzecim tego aktu zatytułowanym „Kary, przepadek oraz środki zapobiegawcze”. Zgodnie z przekładem na język polski § 28 austriackiego kodeksu karnego:

1. Jeżeli sprawca dopuścił się kilku jednostkowych czynów zabronionych tego samego lub różnego rodzaju i orzeka się o nich w tym samym czasie, wówczas jeśli przepisy penalizujące te zachowania przewidują jedynie kary pozbawienia wolności albo jedynie kary grzywny, orzeka się jedną karę pozbawienia wolności lub karę grzywny. Kara ta ustalana jest na podstawie przepisu przewidującego najwyższy wymiar kary. Abstrahując od przepisów regulujących kwestię nadzwyczajnego złagodzenia kary, nie jest dopuszczalne orzeczenie kary niższej niż najwyższa z kar minimalnych przewidzianych w przepisach penalizujących zachowania, których dopuścił się sprawca.
2. Jeżeli jeden z przepisów penalizujących zachowanie, którego dopuścił się sprawca, przewiduje karę pozbawienia wolności jako karę grożącą, zaś inny przepis przewiduje karę grzywny albo jeżeli jeden z przepisów przewiduje zagrożenie zarówno karą grzywny, jak i karą pozbawienia wolności, to jeżeli obie te kary są obligatoryjne, można orzec karę pozbawienia wolności oraz grzywnę. Jeżeli któraś z tych kar nie jest obligatoryjna, można warunkowo zawiesić jej wykonanie. To samo dotyczy kar różnego rodzaju, które grożą obok kary pozbawienia wolności oraz kary grzywny. Przy ustalaniu wysokości kary pozbawienia wolności oraz kary grzywny ma zastosowanie ust. 1.
3. Jeśli wedle ustępu 2 orzeczona miałaby zostać kara pozbawienia wolności i kara grzywny, wówczas, jeśli zamiast kary pozbawienia wolności orzeczona zostanie kara grzywny (§ 37⁸), na podstawie ustępu 1 orzeka się jedynie karę grzywny.
4. Środki zapobiegawcze należy orzec, jeżeli są spełnione przesłanki do ich orzeczenia w odniesieniu do jednego lub więcej czynów zagrożonych karą, o których sąd orzeka w tym samym czasie.

W austriackim kodeksie karnym również przyjęto zasadę, że w przypadku wieloczynowego zbiegu przestępstw karę „łączną” można i należy wymierzać w sytuacji, kiedy to

⁸ Paragraf 37 austriackiego kodeksu karnego reguluje kwestię wymierzania sprawcy kary grzywny zamiast kary pozbawienia wolności.

pośród kar grożących za zbiegające się przestępstwa znajdują się kary tego samego rodzaju, tj. same kary pozbawienia wolności oraz same kary grzywny (zob. § 28 ust. 1 StGB). W przypadku bowiem zagrożenia karami różnego rodzaju można orzec – jak postanawia o tym § 28 ust. 2 StGB – karę pozbawienia wolności oraz grzywnę. Zauważmy zatem, że w austriackim kodeksie karnym reakcja karna na zbieg przestępstw nie jest – jak się wydaje – w istocie karą łączną (stąd powyżej cudzysłów obejmujący przymiotnik „łączną”), gdyż nie mamy tu do czynienia z kształtowaniem kary w oparciu o orzeczone kary jednostkowe, lecz z rozwiązaniem polegającym na odpowiednim zastosowaniu przepisu najsurowszego, tj. operującego najsurowszą karą grożącą, co jest rozwiązaniem analogicznym do formuły, którą w polskim Kodeksie karnym przyjęto w odniesieniu do sytuacji określanej mianem zbiegu przepisów (jednoczynowego zbiegu naruszeń więcej niż jednej prawnokarnej normy sankcjonowanej) – zob. art. 11 § 3 k.k. Zastosowanie najsurowszego przepisu jest przy tym limitowane normą niepozwalającą na wymierzenie kary niższej od najsurowszej dolnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianej w wieloczynowo zbiegających się przepisach (zob. § 28 ust. 1 StGB). Słowem, rozwiązanie austriackie jest rozwiązaniem sprowadzającym wymiar kary w przypadku wieloczynowego zbiegu przestępstw do zastosowania najsurowszej normy sankcjonującej z zastrzeżeniem niedopuszczalności takiej jej aktualizacji, która skutkowałaby wielkością kary niższą od najwyższej dolnej granicy ustawowego zagrożenia spośród wszystkich kar grożących za popełnienie przestępstw zrealizowanych przez sprawcę. Krótko mówiąc, referowane rozwiązanie oparto na koncepcji, którą można by określić mianem ujęcia (ewentualnego) obostrzania dolnej granicy kary grożącej wskazanej w najsurowszej normie sankcjonującej.

Szwajcaria

W szwajcarskim kodeksie karnym (Schweizerisches Strafgesetzbuch) kwestie dotyczące kary łącznej uregulowane zostały w art. 49, pomieszczonym w rozdziale 3., zatytułowanym „Wymiar kary”.

Zgodnie z tym przepisem (po jego przekładzie na język polski):

1. Jeżeli sprawca popełnił kilka przestępstw, które zagrożone są karami tego samego rodzaju, sąd wymierza mu karę za przestępstwo, za które przewidziana jest kara najsurowsza i karę tę odpowiednio podwyższa. Nie jest jednak dopuszczalne podwyższenie tej kary o więcej niż połowę. Sąd jest przy tym związany ustawowym maksimum przewidzianym dla danego rodzaju kary.
2. Jeżeli sąd ma osądzić czyn, którego dopuścił się sprawca, zanim został on skazany za jakikolwiek inny czyn, orzeka on karę w ten sposób, że sprawca nie może zostać ukarany surowiej, aniżeli zostałby ukarany wtedy, gdyby czyny zabronione, których się on dopuścił, osądzone były w tym samym czasie.
3. Jeżeli sprawca popełnił jeden albo więcej czynów przed ukończeniem osiemnastego roku życia, przy ustalaniu kary łącznej zgodnie z ust. 1 i 2 czyny te nie mogą mieć większego znaczenia/sąd nie może przykładać do nich większej wagi, aniżeli wtedy, gdyby były one osądzone osobno.

Jak widać, rozwiązanie, które przyjęto w szwajcarskim kodeksie karnym jest zbliżone do rozwiązania austriackiego. I w jego bowiem przypadku mamy do czynienia ze sprowadzeniem reakcji karnej na wielość przestępstw tego samego sprawcy do zastosowania najsurowszej normy sankcjonującej, a więc do wymierzenia rzeczonemu sprawcy kary najsurowszej spośród wszystkich kar przewidzianych w wieloczynowo zbiegających się przepisach. I tutaj mamy zatem do czynienia z rozwiązaniem, które w polskim Kodeksie karnym znajduje zastosowanie w przypadku jednoczynowego zbiegu przepisów. W porównaniu do rozwiązania polskiego i rozwiązania austriackiego występują tu jednak elementy swoiste, nieznane powyższym rozwiązaniom. Pierwsza różnica polega na tym, że w szwajcarskim modelu reakcji na wieloczynowy zbieg przestępstw stosowana najsurowsza norma sankcjonująca ulega dalszemu zaostrzeniu, którego (górnym) progiem jest zarówno wielkość równa zwiększonej o połowę górnej granicy ustawowego zagrożenia, jak i maksymalny ustawowy wymiar kary dla kary danego rodzaju. Mamy tu zatem dwa ograniczenia: wielkość równą zwiększonej

o połowę górnej granicy ustawowego zagrożenia oraz wielkość będąca maksymalnym progiem kary dla kary danego rodzaju. Wskazane drugie ograniczenie – jak wiadomo – jest znane polskiemu prawu karnemu; przewidywała je bowiem pierwotna wersja obowiązującego Kodeksu karnego w odniesieniu do kary łącznej pozbawienia wolności, gdyż limitowała górną granicę kary łącznej pozbawienia wolności górnym progiem kary pozbawienia wolności, wynoszącym wówczas 15 lat.

Francja

Kwestię kary w przypadku gdy sprawca popełnia kilka przestępstw, za które sądzony jest w tym samym postępowaniu, we francuskim prawie regulują art. 132-3, 132-4 oraz 132-5 kodeksu karnego (Code pénal).

Art. 132-3

Jeżeli w toku tego samego postępowania oskarżony zostanie uznany za winnego kilku zbiegających się przestępstw, może zostać orzeczona wobec niego każda z grożących za te przestępstwa kar. Niemniej jednak w przypadku orzeczenia kilku kar tego samego rodzaju, tylko jedna taka kara może zostać orzeczona w granicach najwyższego przewidzianego prawem maksimum. Każda orzeczona kara jest uważana za karę wspólną dla zbiegających się przestępstw w granicach przewidzianego prawem maksimum dla każdej z nich.

Art. 132-4

Jeżeli w odrębnym postępowaniu oskarżony zostanie skazany za kilka zbiegających się przestępstw, orzeczone wyrokami kary są wykonywane łącznie, aż do najwyższego przewidzianego prawem maksimum. Jednakże można również orzec całkowite lub częściowe wykonywanie kar tego samego rodzaju kolejno (każda z kar jest wówczas wykonywana osobno) przez ostatni sąd właściwy do orzekania albo na warunkach przewidzianych w kodeksie postępowania karnego.

Art. 132-5

Dla celów artykułów 132-3 i 132-4 wszystkie kary pozbawienia wolności mają ten sam charakter, a każda kara pozbawienia wolności podlega wykonaniu obok kary dożywotniego pozbawienia wolności/ równolegle z karą dożywotniego pozbawienia wolności. W stosowanych przypadkach brana jest pod uwagę recydywa. W przypadku, gdy kara dożywotniego pozbawienia wolności jest karą grożącą za jedno lub więcej przestępstw, ale kara ta nie została orzeczona, ustawowe maksimum kary łącznej to trzydzieści lat więzienia. Maksymalna

ustawowa kwota gdy chodzi o karę grzywny oraz czas trwania kary pozbawienia wolności oraz kary ograniczenia wolności jest określona odpowiednio w artykułach 131-5 i 131-8.⁹ Częściowe lub całkowite zawieszenie wykonania jednej z kar orzeczonych za zbiegające się przestępstwa nie wyklucza wykonania kar tego samego rodzaju, których wykonanie nie zostało zawieszone.

Jak wynika z powyższego, francuski kodeks karny reakcję karną na wielość przestępstw tego samego sprawcy uzależnia do tego, czy kary grożące za rzeczony przestępstwa są karami tego samego rodzaju. W przypadku niespełnienia takiego warunku, a zatem w sytuacji, kiedy z tytułu popełnionych przestępstw grożą sprawcy kary różnego rodzaju, ma miejsce sądowy wymiar tych kary, co oznacza, że nie stosuje się wówczas żadnego mechanizmu wyboru kary czy łączenia kar (zob. art. 132-3 Code pénal). Można powiedzieć, że w podanej sytuacji stosowany jest mechanizm wymiaru wszystkich kar, niepodlegających ani kumulacji (w karze łącznej), ani absorpcji w karze najsurowszej. Z kolei w przypadku spełnienia warunku tożsamości rodzajowej kar grożących orzeka się tylko jedną karę – w granicach najwyższego przewidzianego prawem maksimum (zob. art. 132-3 Code pénal). Kara ta jest przy tym karą orzekaną za popełnienie wszystkich przestępstw, co oznacza, że nie mamy tu do czynienia z mechanizmem znamionującym konstrukcję eliminacyjnego zbiegu przepisów, wyrażającym się w wymierzaniu kary tylko za przestępstwo zagrożone najsurowszą sankcją.

⁹ Zgodnie z art. 131-5 francuskiego kodeksu karnego, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności, sąd może orzec wobec sprawcy grzywnę. Zobowiązuje to skazanego do wpłacenia na rzecz Skarbu Państwa sumy pieniężnej, której łączna wysokość jest ustalona przez sędziego poprzez określenie wysokości stawki dziennej i jej pomnożenie przez określoną liczbę dni. Wysokość każdej stawki dziennej jest ustalana z uwzględnieniem dochodu i wydatków skazanego. Nie może ona przekraczać 1000 euro. Liczba stawek dziennych jest natomiast ustalana z uwzględnieniem okoliczności przestępstwa i nie może ona przekraczać trzystu sześćdziesięciu. Art. 131-8 francuskiego kodeksu karnego stanowi natomiast, że jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności, sąd może zamiast orzeczenia kary pozbawienia wolności zobowiązać skazanego do wykonywania nieodpłatnej pracy na cele społeczne przez okres od czterdziestu do dwustu dziesięciu godzin. Obowiązku tego nie można nałożyć na oskarżonego, który nie wyraża zgody na wykonywanie tego rodzaju prac a także nie można go nałożyć na oskarżonego, który jest nieobecny na rozprawie. Przed wydaniem wyroku prezes sądu musi poinformować oskarżonego o przysługującym mu prawie odmowy wykonywania prac społecznych oraz utrwalić w protokole odpowiedź/stanowisko oskarżonego w tym zakresie.

Finlandia

W Finlandii kwestie kary łącznej reguluje fiński kodeks karny¹⁰, w rozdziale 7.

Przepisy te – po ich polskim przekładzie – mają następujące brzmienie:

Sekcja 1

1. Jeżeli osoba ma być skazana na karę pozbawienia wolności za dwa lub więcej przestępstw w tym samym czasie, orzeka się wobec niej karę łączną (*joint punishment*) pozbawienia wolności, chyba że co innego wynika z przepisów.
2. W przypadkach, w których jedno przestępstwo podlegałoby karze pozbawienia wolności, a jedno lub więcej innych przestępstw podlegałoby karze grzywny lub „summary penal fee¹¹”, sąd może orzec karę łączną pozbawienia wolności za wszystkie przestępstwa. Sąd może również nałożyć karę łączną pozbawienia wolności za niektóre przestępstwa i, dodatkowo, grzywnę lub „summary penal fine”, ale nie jednocześnie grzywnę i „summary penal fine”.
3. Jeżeli za jedno z przestępstw groziłaby kara dożywotniego pozbawienia wolności, karę dożywotniego pozbawienia wolności wymierza się jako karę łączną za wszystkie przestępstwa.

Sekcja 2

1. W przypadku skazania na karę łączną może zostać przekroczona najwyższa kara maksymalna przewidziana za poszczególne przestępstwa, ale nie może być ona dłuższa niż suma maksymalnych kar za te przestępstwa. Ponadto najwyższa kara maksymalna nie może zostać przekroczona o więcej niż:
 - 1) rok, jeżeli najwyższą karą maksymalną jest kara pozbawienia wolności na okres krótszy niż rok i sześć miesięcy,

¹⁰ Translation from Finnish Ministry of Justice, Finland, The Criminal Code of Finland (39/1889, amendments up to 766/2015 included).

¹¹ Chapter 2 (a) Section 8 (1) A summary penal fee is a pecuniary penalty of a fixed amount in euros which is less severe than a fine and which is established by Act as the only punishment for certain violations. (2) An unpaid summary penal fee shall not be converted into imprisonment.

- 2) dwa lata, jeżeli najwyższą karą maksymalną jest kara pozbawienia wolności na co najmniej rok i sześć miesięcy, ale krócej niż cztery lata, lub
- 3) trzy lata, jeżeli najwyższą karą maksymalną jest kara pozbawienia wolności na co najmniej cztery lata.
4. Kara łączna nie może być krótsza niż najwyższa kara minimalna za poszczególne przestępstwa.
5. Najwyższa kara maksymalna i minimalna odnoszą się do kary, która, zgodnie z przepisami mającymi zastosowanie w danej sprawie, może zostać orzeczona jako kara maksymalna i minimalna. Jeżeli za jedno lub więcej przestępstw grozi tylko grzywna, przy obliczaniu sumy maksymalnych kar za różne przestępstwa wszystkie grzywny łącznie będą równe jednomiesięcznej karze pozbawienia wolności.

Sekcja 3

1. Jeżeli osoba ma zostać skazana jednocześnie na grzywny za dwa lub więcej przestępstw, zamiast tego zostanie skazana na karę łączną.
2. Maksymalna kara łączna wynosi dwieście czterdzieści grzywien dziennych (*day fines*). Jednakże kara łączna grzywny nie może być wyższa niż suma maksymalnych kar za poszczególne przestępstwa. Jeżeli w ustawie z dnia 1 czerwca 1969 r. za przestępstwo przewidziano minimalną liczbę grzywien dziennych, kara łączna nie może być niższa od tego minimum.
3. (...)

Sekcja 3 (a)

1. Jeżeli za dwa lub więcej przestępstw ma zostać nałożona zarówno grzywna, jak i „summary penal fee” w tym samym czasie, orzeczona zostaje grzywna lub kara łączna podwyższona o 20 euro. Grzywny nie można jednak podwyższyć w przypadku nałożenia „summary penal fee” na pieszego lub kierowcę niezmotoryzowanego pojazdu.
2. Jeżeli grzywna (*total fine*) lub grzywna mieszana (*combined fine*) byłaby niższa od „summary penal fee” lub największej „summary penal fee”, grzywnę lub grzywnę mieszaną podwyższa się do wysokości „summary penal fee” lub największej „summary penal fee” przed podwyższeniem, o którym mowa w ust. 1.

Sekcja 3 (b)

Jeżeli za dwa lub więcej przestępstw jednocześnie mają zostać orzeczone „summary penal fee”, nakłada się jedną „summary penal fee”. W takiej sytuacji wysokość „summary penal

fee” będzie o 20 euro większa niż przewidziana za czyn podlegający najwyższej „summary penal fee”. Jednakże „summary penal fee” nałożona na pieszego lub kierującego pojazdem niezmotoryzowanym nie może zostać podwyższona.

Sekcja 4

1. Jeżeli przestępstwo, oprócz kary ogólnej (*general punishment*¹²), podlega również karze zwolnienia (*dismissal*¹³) lub innej sankcji, sankcja ta jest nakładana obok kary łącznej, jeżeli przewiduje to ustawa.
2. Orzekając jednocześnie za kilka przestępstw, wymierza się tylko jedną karę dla nieletnich (*juvenile penalty*¹⁴).

Sekcja 5

1. W przypadku skazania na karę łączną pozbawienia wolności lub karę łączną grzywny należy stosować odpowiednio przepisy rozdziału 6¹⁵.
2. W przypadku skazania na karę łączną, podstawą jest kara za przestępstwo, które zdaniem sądu zagrożone jest najsurowszą karą, ale jest ona ustalana proporcjonalnie także do liczby przestępstw, ich powagi i ich związku ze sobą. Jeżeli jedna z podstaw do zaostrożenia lub złagodzenia kary, o której mowa w rozdziale 6, lub jakakolwiek inna okoliczność wymieniona w tym rozdziale dotyczy tylko jednego lub kilku przestępstw, za które orzeczono karę, należy to uwzględnić w rozsądnym stopniu przy ustalaniu kary łącznej.

Sekcja 6

1. Jeżeli osoba, która została bezwarunkowo skazana na karę pozbawienia wolności, zostanie oskarżona o kolejne przestępstwo popełnione przed wykonaniem kary, wcześniejsza kara pozbawienia wolności może zostać uwzględniona, w rozsądnym stopniu, jako okoliczność łagodząca lub jako podstawa do zmniejszenia kary. Ponadto kara pozbawienia wolności orzeczona za nowe przestępstwo może być krótsza od przewidzianego dla niego minimum lub kara wcześniejsza może zostać uznana za sankcję wystarczającą także za czyn, który został później skierowany na rozprawę.

¹² Chapter 6 Section 1 (1) The general punishments are summary penal fine, fine, conditional imprisonment, community service, monitoring sentence and unconditional imprisonment.

¹³ Chapter 6 Section 1 (3) Special punishments for public officials are warning and dismissal from office.

¹⁴ Chapter 6 Section 1 (2) A special punishment for offences committed by a person below the age of 18 years is the juvenile penalty.

¹⁵ Rozdział 6 zatytułowany jest „Wyrokowanie” (Sentencing).

2. W orzeczeniu sądu wskazuje się, które wcześniejsze wyroki zostały wzięte pod uwagę przy orzekaniu na podstawie niniejszej sekcji.

Sekcja 7

Nakładając nową karę, można wziąć pod uwagę wcześniejszy nakaz prac społecznych (*community service*) i karę monitorowania (*monitoring sentence*), tak jak ma to miejsce w przypadku wcześniejszej bezwarunkowej kary pozbawienia wolności na podstawie sekcji 6.

Jak łatwo zauważyć, przyjęty w fińskim kodeksie karnym model prawnokarnej reakcji na wielość przestępstw tego samego sprawcy nie jest modelem tradycyjnie pojmowanej kary łącznej. Ograniczając uwagi do spraw najistotniejszych, wskazać bowiem trzeba, że sposób kształtowania granic tej kary odbiega od ujęcia bazującego na uprzednim wymierzeniu kar jednostkowych za zbiegające się przestępstwa. Karę łączną w fińskim kodeksie karnym buduje się wszak na karach grożących za rzeczzone przestępstwa. Kodeks ten dopuszcza przy tym zarówno możliwość orzeczenia kary łącznej w przypadku kar grożących tego samego rodzaju, jak i kar grożących różnego rodzaju (zob. sekcja 1 – przepisy 1 i 2). W tym ostatnim przypadku chodzi przede wszystkim o możliwość łączenia w karze „łącznej” pozbawienia wolności kary pozbawienia wolności oraz kary grzywny, acz podkreślmy, że takie łączenie nie jest obligatoryjne, bo we wskazanej sytuacji sąd może orzec karę grzywny obok kary pozbawienia wolności (w tym kary łącznej pozbawienia wolności). Fiński model prawnokarnej reakcji na wieloczynowy zbieg przestępstw jest przy tym modelem eklektycznym. Z jednej strony spotykamy się w nim z przejawem teorii absorpcji – ma to miejsce w przypadku, gdy pośród kar grożących za popełnione przestępstwa znajduje się kara dożywotniego pozbawienia wolności (zob. sekcja 1 – przepis 3; wówczas zatem kara dożywotniego pozbawienia wolności orzekana jest jako kara łączna), z drugiej zaś strony mamy w przypadku tego modelu do czynienia ze szczególnym sposobem budowania kary „łącznej”, bazującym na stosownych ograniczeniach co do jej rozmiaru – ograniczeniach wiązanych z granicami kar grożących. Ograniczenie ogólne górnego progu owej kary sprowadza się do tego, że kara ta nie może być wyższa od sumy górnych granic kar grożących. Ponadto górna granica rzeczony kary nie może zostać przekroczona o więcej niż: 1) rok – gdy najsurowszą karą grożącą jest kara pozbawienia wolności na okres krótszy niż rok i sześć miesięcy, 2) dwa lata – gdy najsurowszą karą grożącą jest kara pozbawienia wolności na co najmniej rok i sześć miesięcy, ale krócej niż cztery lata, 3) trzy lata – gdy najsurowszą karą grożącą jest kara pozbawienia wolności na co najmniej cztery lata (zob. sekcja 2 – przepis 1). Jeśli chodzi z kolei o ograniczenia dolnego progu rozważanej kary, to rzeczona kara nie może być niższa od najsurowszej dolnej granicy ustawowego zagrożenia spośród wszystkich ustawowych zagrożeń sprzężonych z popełnionymi przez sprawcę przestępstwami.

Szwecja

W szwedzkim prawie karnym kwestie związane z kształtem prawnokarnej reakcji na wielość przestępstw tego samego podmiotu reguluje szwedzki kodeks karny w jego części trzeciej, w rozdziałach 25 i 26. Przepisy te – po ich przekładzie na język polski – mają następujące brzmienie:

Rozdział 25

Sekcja 5

Grzywny mogą być nakładane jako kary łączne (*joint penalty*) za kilka przestępstw, jeżeli za każde z tych przestępstw grozi grzywna. Jeżeli istnieją szczególne powody, sąd może nałożyć „fixed fines” za jedno lub więcej przestępstw, za które przewidziano taką sankcję, i jednocześnie nałożyć inną formę grzywien za inne przestępstwa. Kara łączna w postaci grzywny nie może obejmować przestępstwa, za które grozi „standarised fine” lub grzywna, której nie można zamienić na karę pozbawienia wolności.

Sekcja 6

Grzywny jako kary łączne za kilka przestępstw nakładane są w formie kar dziennych (*day fines*), jeżeli którekolwiek z przestępstw skutkuje karą dzienną. W ramach kary łącznej grzywnyienne mogą być ustalane w maksymalnej liczbie dwustu, a „fixed fines” w wysokości maksymalnie dziesięciu tysięcy koron. Jeżeli za którekolwiek z przestępstw przewidziano określoną minimalną grzywnę, kara nie może być niższa od tego minimum.

Rozdział 26

Sekcja 2

Kara pozbawienia wolności może zostać orzeczona jako kara łączna za kilka przestępstw, jeżeli którekolwiek z tych przestępstw zagrożone jest karą pozbawienia wolności. Kara

pozbawienia wolności na czas oznaczony może być wyższa niż najwyższa kara maksymalna, jaka może wyniknąć z przestępstw, ale nie może przekroczyć sumy kar maksymalnych, lub osiemnastu lat. Nie może też przekroczyć najwyższej kary o więcej niż:

1. rok, jeżeli najwyższa kara jest krótsza niż kara pozbawienia wolności do lat czterech;
2. dwa lata, jeżeli najwyższą karą jest kara pozbawienia wolności na okres czterech lat lub więcej, ale krótszy niż osiem lat;
3. cztery lata, jeżeli najwyższą karą jest kara pozbawienia wolności do lat ośmiu lub więcej.

W przypadku stosowania drugiego akapitu, kary grzywny są równoważne karze pozbawienia wolności do czternastu dni.

Kara nie może być niższa niż najwyższa z kar minimalnych.

Sekcja 3

Kto został skazany na karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 2, a po wykonaniu wyroku ponownie dopuścił się popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 6 lat, może zostać ponownie skazany na karę pozbawienia wolności wydłużoną o cztery lata ponad górną granicę ustawowej kary za ten czyn albo, jeśli dopuszczono się kilku czynów zabronionych, skazany na czas do górnej granicy ustawowej kary za te czyny wynikającej z sekcji 2. Kara ta jednakże nie może przekroczyć okresu 18 lat.

Czyn dokonany przez sprawcę, który w momencie jego popełnienia nie ukończył 21 lat, nie może być podstawą do zwiększenia kary określonej w pierwszym akapicie.

Jak widać, szwedzki kodeks karny również nie zna tradycyjnie pojmowanej kary łącznej. Przyjęty w nim model prawnokarnej reakcji na wieloczynowy zbieg przestępstw jest przy tym także oparty na eklektycznym i swoistym sposobie kształtowania jej granic. I w nim spotykamy bowiem rozwiązanie, które warunkowane jest jednolitością rodzajową kar grożących za popełnione przestępstwa. Reprezentatywnym tego przykładem jest „łączna” kara grzywny, nie wspominając już o „łącznej” karze pozbawienia wolności. Znajdujemy w nim także możliwość „łączenia” kar różnorodnych, co ma miejsce w sytuacji kiedy to za jedno z popełnionych przez sprawcę przestępstw grozi kara pozbawienia wolności, a za inne przestępstwo lub przestępstwa grożą kary grzywny (zob. sekcja 2). Ta ostatnia możliwość zasługuje na szczególną uwagę, gdyż – jak wskazano – warunkiem „łącznej” kary pozbawienia wolności jest to, by choć za jedno przestępstwo groziła kara pozbawienia wolności. Zakres „łącznej” kary pozbawienia wolności jest oczywiście limitowany. Jeśli chodzi o górną granicę tej kary, to nie może ona przekraczać ani wielkości równej sumie górnych granic kar grożących (zob. sekcja 2), ani 18 lat (zob. sekcja 2). Górna granica „łącznej” kary pozbawienia wolności nie może też przekroczyć najsurowszej kary grożącej o więcej niż: 1) rok – jeżeli najsurowsza kara grożąca jest krótsza niż kara pozbawienia wolności do lat czterech, 2) dwa lata – jeżeli najsurowszą karą grożącą jest kara pozbawienia wolności na okres czterech lat

lub więcej, ale mniejszy niż osiem lat, 3) cztery lata – jeżeli najsurowszą karą grożącą jest kara pozbawienia wolności do lat ośmiu lub więcej. Jeśli chodzi z kolei o ograniczenia dotyczące dolnego progu „łącznej” kary pozbawienia wolności, to próg ten nie może być niższy od najsurowszej dolnej granicy ustawowego zagrożenia spośród wszystkich ustawowych zagrożeń związanych z popełnionymi przez sprawcę przestępstwami.

Hiszpania

Hiszpański kodeks karny reguluje interesujące nas kwestie prawnokarnej reakcji na wielość przestępstw tego samego sprawcy w art. 73 i nast.

Przepisy te – po ich przekładzie na język polski – mają następującą treść:

Art. 73

Na każdego, kto jest odpowiedzialny za dwa lub więcej przestępstw (*felonies*) lub wykroczeń (*misdemeanours*), zostaną nałożone wszystkie stosowne kary za te przestępstwa w celu ich jednoczesnego wykonania, jeżeli to możliwe, biorąc pod uwagę charakter i skutki tych kar.

Art. 74

1. Bez względu na to, co zostało postanowione w artykule poprzedzającym, jeżeli ktośkolwiek dopuszcza się wielokrotnie działań lub zaniechań przy wykonywaniu z góry ustalonego planu lub przy wykorzystywaniu identycznej okazji, które to działania/zaniechania godzą w jedno lub więcej dóbr i naruszają ten sam przepis lub przepisy karne o tym samym lub podobnym charakterze, zostanie ukarany jako sprawca (*principal*) przestępstwa/wykroczenia ciągłego karą przewidzianą za najpoważniejsze przestępstwo, która zostanie wymierzona w górnej połowie, przy czym możliwe będzie osiągnięcie dolnej połowy wyższego stopnia kary.
2. W przypadku przestępstw przeciwko mieniu karę wymierza się z uwzględnieniem całej wyrządzonej szkody. W przypadku tych przestępstw sędzia lub sąd powinien uwzględnić nałożenie kary podwyższonej o jeden lub dwa stopnie, w zakresie, w jakim uzna to za stosowne, jeżeli czyn miał być ewidentnie poważny i miał wyrządzić szkodę ogółowi.
3. To, co określono w poprzednich „sections”, nie obejmuje przestępstw przeciwko mieniu szczególnie osobistemu, z wyjątkiem przestępstw przeciwko czci, wolności seksualnej, które dotyczą tej samej ofiary. W tych przypadkach należy rozważyć stan faktyczny i naruszone przepisy w celu oceny zaistnienia „ciągłości karnej”.

Art. 75

Jeżeli skazany nie może jednocześnie wykonać niektórych lub wszystkich kar za różne przestępstwa, w celu ich kolejnego wykonania należy przestrzegać ich surowości, o ile to możliwe.

Art. 76

1. Niezależnie od tego, co zostało ustalone w poprzednim artykule, maksymalna skuteczna kara, jaka może zostać wykonana przez skazanego, nie może przekroczyć trzykrotności wymiaru najpoważniejszej z poniesionych kar. Pozostałe kary uważa się za wygasłe, jeżeli te już orzeczone obejmują maksimum, które nie może przekraczać dwudziestu lat. Wyjątkowo taki maksymalny limit wynosi: a) 25 lat, gdy skazany został uznany za winnego dwóch lub więcej przestępstw, a jedno z nich podlega karze pozbawienia wolności do lat dwudziestu; b) 30 lat, gdy skazany został uznany za winnego dwóch lub więcej przestępstw, a jedno z nich podlega karze pozbawienia wolności przekraczającej dwadzieścia lat; c) 40 lat, jeżeli skazany został uznany za winnego dwóch lub więcej przestępstw i co najmniej dwa z nich podlegają karze pozbawienia wolności przekraczającej dwadzieścia lat; d) 40 lat, gdy skazany został uznany za winnego dwóch lub więcej przestępstw związanych z organizacjami i grupami terrorystycznymi oraz przestępstw terrorystycznych na podstawie sekcji drugiej rozdziału VII tytułu XXII księgi II niniejszego Kodeksu, a każde z nich podlega karze przekraczającej dwadzieścia lat pozbawienia wolności.
2. Limity stosuje się, chociażby kary wymierzono w różnych postępowaniach, jeżeli czyny, ze względu na ich wzajemny związek lub moment ich popełnienia, mogły być sądzone jako jeden przypadek.

Art. 77

1. To, co określono w dwóch poprzednich artykułach, nie ma zastosowania w przypadku, gdy czyn stanowi dwa lub więcej przestępstw lub gdy jeden czyn jest niezbędnym środkiem do popełnienia drugiego.
2. W tych przypadkach stosuje się górną połowę kary przewidzianej za najpoważniejsze przestępstwo, bez przekraczania łącznej kary jaka byłaby zastosowana, gdyby przestępstwa były karane oddzielnie.
3. Jeżeli tak obliczona kara przekracza ten limit, za przestępstwa orzeczone zostają odrębne kary.

Referując istotę przytoczonych przepisów, wyjść należy od tego, że w hiszpańskim kodeksie karnym prawnokarna reakcja na wielość przestępstw (i wykroczeń) zbudowana jest – co do

zasady – podług formuły zbiegu kar, który w wydaniu hiszpańskim można też określać jako swoistą karę kumulatywną. Zgodnie z pierwszym z przywołanych przepisów, wymierza się bowiem sprawcy wszystkie kary za popełnione przezeń przestępstwa (zob. art. 73). Wyjątkiem od niej jest regulacja mająca zastosowanie w szczególnych przypadkach, którymi – w myśl art. 74 – są sytuacje, kiedy to sprawca dopuszcza się wielokrotnie przestępstw w wykonaniu z góry ustalonego planu lub przy wykorzystywaniu identycznej okazji – przestępstw godzących w jedno lub więcej dóbr i stypizowanych w tym samym przepisie lub w przepisach różnych ale o podobnym charakterze (przez co należy rozumieć przepisy chroniące dobro prawne tego samego rodzaju lub zbliżone rodzajowo). Wówczas bowiem wymierza się sprawcy jedną karę – tę przewidzianą za najpoważniejsze przestępstwo, którą orzeka się w górnej połowie tej sankcji, z zastrzeżeniem osiągnięcia dolnej połowy wyższego stopnia kary. Istotne są również ograniczenia zakresu kary wymierzanej za popełnione przestępstwa – ograniczenia, o których traktuje art. 76. Sprowadzają się one do tego, że górną granicą owej kary (kary maksymalnej do wykonania przez skazanego) jest trzykrotność wymiaru najpoważniejszej z poniesionych kar. Wyjątkowo jednak taki maksymalny limit wynosi: 1) 25 lat – gdy skazany został uznany za winnego dwóch lub więcej przestępstw, a jedno z nich podlega karze pozbawienia wolności do lat dwudziestu, 2) 30 lat – gdy skazany został uznany za winnego dwóch lub więcej przestępstw, a jedno z nich podlega karze pozbawienia wolności przekraczającej dwadzieścia lat, 3) 40 lat – gdy skazany został uznany za winnego dwóch lub więcej przestępstw i co najmniej dwa z nich podlegają karze pozbawienia wolności przekraczającej dwadzieścia lat; 4) 40 lat – gdy skazany został uznany za winnego dwóch lub więcej przestępstw związanych z organizacjami i grupami terrorystycznymi oraz przestępstw terrorystycznych na podstawie sekcji drugiej rozdziału VII tytułu XXII księgi II niniejszego Kodeksu, a każde z nich podlega karze przekraczającej dwadzieścia lat pozbawienia wolności. Co istotne, jak widzimy, sposób kształtowania prawnokarnej reakcji na zbieg przestępstw odbiega od systemu polskiego. W przypadku hiszpańskiego rozwiązania nie mamy bowiem do czynienia z ukształtowaniem tej reakcji w oparciu o model kary łącznej, fundowanej na uprzednio wymierzonych karach jednostkowych za zbiegające się przestępstwa. Ma tu miejsce rozwiązanie – we wskazanych wyjątkowych przypadkach – które jest szczególną wersją zastosowania najsurowszej normy sankcjonującej w powiązaniu z możliwościami wyjścia poza najsurowszą górną granicę ustawowego zagrożenia wedle określonych zasad, nakazujących stosowanie się do wyłuszczonych limitów liczbowych. Istotne jest także to, że powyżej zreferowany sposób budowania jednej kary nie ma zastosowania w przypadku, gdy czyn stanowi dwa lub więcej przestępstw lub gdy jeden czyn jest niezbędnym środkiem do popełnienia drugiego (zob. art. 77). W takich sytuacjach – jak wskazuje się w ostatnim z przywołanych przepisów – stosuje się bowiem górną połowę kary przewidzianej za najpoważniejsze przestępstwo, bez przekraczania łącznej kary jaka byłaby zastosowana, gdyby przestępstwa były karane oddzielnie. Jeżeli zaś tak obliczona kara przekraczałaby ten limit, orzeka się odrębne kary.

